

REDACȚIA
și ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure, inserțiuni și taxe de abonament se trimit administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

ABONAMENTUL:
Pe un an 10 coroane.
Pe jum. an 5 coroane.

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci.
Pe jum. an 7 franci.

Telefon pentru oraș și comitat Nr. 266.

O polemie:

reformarea statutului organic.

Pe orizontul vieții noastre bisericești trebuie să înregistrăm un fenomen interesant.

De o vreme încoace Statutul organic, complexul normelor fundamentale pentru organizația bisericească noastră ortodoxă, a ajuns obiect favorit de polemii și discuții publice.

Astăzi iarnă în coloanele »Telegrafului Român« s'a fost deschis o acerbă luptă de păreri pe tema executării sau neexecutării rânduielilor cu privire la restaurarea corporațiilor bisericești, al căror period se stinsese cu finele anului 1914. În situația excepțională, ce se crează pe urmele războiului în cuprinsul țării, câtorva firi mai circumspecte li-se pareă, că corabia bisericească noastre este amenințată cu imptomolire. Iar pentru a o salva din această primejdie imaginară se recomandau diverse rețete, povățuite de rezoanele unor întreprinderi, mai mult sau mai puțin iscusite, ale operei alcătuite de marele Șaguna și de luminații săi sfințici de pe vremuri. Din norocire însă, teama s'a dovedit și de astădată mai mare, decât primejdia. Primenirea corporațiilor bisericești s'a putut săvârși, în mare parte, tot atât de neted, ca în timpuri normale și statutul organic a scăpat teafăr.

Zilele trecute ziarul »Românul« din Arad ne-a oferit nou prilej să asistăm la o polemie, ce se urmă pe tema unor anumite »modificări și complectări«, care ar fi să se aplice statutului organic. Mânecând din principiul nerăsturnabil, că lumea progresașă potrivit cu spiritul timpului și că biserica este datoare și ea să țină pas cu evoluția generală a civilizației — mai ales dacă nu voiește să rămână staționară! — un anonim »binevoitor« al ei a abordat chestiunea, că oricât de măiastră ar fi concepția și forma actuală a statutului organic, el prezintă totuși câteva lacune, cari ar trebui înlăturate. În caz contrar spunem biserica să fie stânjenită în progresul ei firesc și o împiedecăm să devină o instituție capabilă a revărsa foloase reale pentru cultura suflătoare a credincioșilor ei.

Scânteia aruncată, focul discuției s'a aprins repede.

Din ceata celor, cari veghiașă, cu ochi neadormiți la căpătâiul bisericei noastre străbune, unii au sărit să-l alimenteze, alții să-l stingă cu propriile lor opinii. După câteva »reflexiuni« focul a fost localizat și lumea a trecut la ordinea zilei.

* * *

La prima vedere s'ar pareă, că discuțiile acestea în jurul unor reforme bisericești ar fi produsul firesc al atmosferei înfierbântate, create pe urma războiului, ce se desfășură încă, în cele mai sângeroase proporții, la hotarele țării.

Plămădit din ciocnirea elementară a patimilor și aspirațiilor acumulate în sufletul neamurilor și potențate până la paroxism, războiul, asemenea uraganului, care duce coperișe și smulge din rădăcini copaci seculari, vine cu suflare de foc și clatină fundamente vechi, surpă organizația, distruge valori morale și intelectuale, și, scoțând la suprafață alte concepții și alte probleme de viață, așază o nouă stare de lucruri, cu noi principii de dezvoltare și cu noi rosturi de judecată. Întreagă atmosfera vieții intelectuale și morale se curată și se primenește...

Adierea acestui curent de primenire generală o simțim deja de pe acum, înainte de a fi trecut întreagă furtuna peste capetele noastre. Să fie oare o aripă a aceslui vânt, vestitor de vremuri nouă, care a aprins scânteia acestor polemici jurnalistice în jurul reformării statutului organic?

Așa s'ar pareă, cetind mai ales propunerea de a se stărui, acum ori niciodată, pe lângă factorii de drept ai puterii de stat, pentru înființarea noilor episcopii, cari — după rezoanele propunătorului — vor urmă de sigur ca o dreaptă răsplată a credinței și a vitejiei neamului nostru, trecută prin o nouă și strașnică probă de foc. Autorul contează deci la situația politică sau mai corect la primenirea vederilor politice, care va urmă după război și care pentru noi Români din statul ungar nu poate fi decât favorabilă.

Dacă străbatem însă mai adânc în psihologia acestor polemii vom constată din capul locului, că reformatorii noștri nu sunt nici reprezentanții conștiinței ai unor vremi de prefacere și nici crainicii entusiaști ai unui curent nou de viață bisericească.

Isvorul acestor idei reformatoare trebuie căutat în regiunile unui anumit mod de vedere, am putea zice unei anumite mentalități, care s-a încetățenit în cercurile conducătoare ale organismului bisericeii noastre.

Incepând dela inaugurarea vieții noastre constituționale aproape toată munca și energia organelor bisericești pare a se fi cheltuit cu esplicarea și modificarea diferiților paragrafi din legea fundamentală a bisericeii noastre. Cu deosebire elementul mirean, în frunte cu avocații nostri de legea veche și-au risipit întreagă știința în făurirea de paragrafi pentru diferitele normative și regulamente de procedură, copiate de regulă după vechiul tipic al administrației civile. O enormă risipă de vreme și energie s'a făcut și se face și astăzi în corporațiunile noastre bisericești cu aranjarea formalităților fixate de aceste regulamente. Grație acestor stăruințe unilaterale, aparatul administrativ al bisericeii s'a complicat din an în an. Am ajuns astfel să vedem între diferitele factori constitutivi ai bisericeii stabilindu-se raporturi strâns oficiale cu totul străine de spiritul evanghelic al bisericeii lui Hristos. Continuând pe calea apucată vom ajunge să coborâm organismul bisericeii la rolul unei enorme mașinării administrative, ale cărei organe vor avea toate atribuțiile unor funcționari de birou și nimic mai mult.

Nu voim să zicem, că perfecționarea administrației bisericești ar fi cu totul de prisos. A ne concentra însă toată activitatea corporațiilor bisericești în fabricarea și interpretarea de regulamente și normative, iar acum după ce am terminat cu ele a ne apuca de cârpirea și refacerea statutului organic însemnează după convingerea noastră a îndruma viața bisericească pe o pantă greșită sau cel puțin unilaterală.

Așa cum se prezintă acești noi reformatori ai statutului organic ne fac impresia unor proletari, cari în fața unui tablou clasic, în loc să-i admire concepția și frumseța, caută să afie cusururile mărunte scăpate din penelul maestrului.

Evident deci, că preocupările lor înguste pentru modificarea câtorva paragrafi din statutul organic, cari nu prezintă nici o notă de înrodire cu frământările uriașe ale zilelor ce străbatem, fac dovada, că cei cari solicită »postulatele progresului« pe seama organizației noastre bisericești pot să fie oameni de o absolută bună credință, dar le lipsește intuiția clară pentru esența și condițiunile adevăratului progres și justa înțelegere pentru adevăratele lipsuri și nevoi ale vieții noastre bisericești.

Dealtcum melodia modificării și complectării statutului organic nu e nouă. Înainte cu câțiva ani într'o anumită gazetă se lansă ideea de a se

complectă statutul organic cu un paragraf nou, care să investească clerul cu dreptul de a se constitui în reuniuni autonome sau extraconstituționale. Nici o iotă! — a strigat atunci un glas conștient, — pentru că inarticularea unui singur paragraf în statutul organic poate să însemne revizuirea lui, iar revizuirea aceasta foarte ușor poate să devină o sabie cu două tăișuri.

Fantoma reformării a trecut atunci ca o umbră fugară. Acum o vedem ivindu-se din nou. Glasuri noi se ridică și reclamă cu insistență refacerea și întregirea statutului organic. De astădată însă reformele se solicită nu în folosul unei tagme, ci în numele principiilor superioare ale evoluției generale și în propriul interes de existență al bisericeii.

Incontestabil, că chestiunea pusă astfel pe tapet comportă un interes propriu a ne înlănțui pe un moment întreagă atențiunea. Fără voe ne punem întrebarea: În adevăr să fie statutul organic o stavilă în calea progresului bisericeii? Să fie într'ânsul astfel de rândueli, cărora le-ar fi venit vremea să le aruncăm în camera de vechituri? Ori într'atâta să se fi umflat deja fluviul vieții noastre constituționale, încât să trebuiască să-i lărgim matca, ori să-i tăiem canale noi? Sau totul este o simplă înșelare optică a unor privitori dela distanță?

Iată tot atâtea întrebări, cari în chip firesc se ridică la suprafață, văzând stăruința, cu care se constată necesitatea iminentă a reformării statutului organic.

În cele următoare vom așterne deci pe hârtie câteva din reflecțiile, cari ni le-au trezit controversile urmate în această chestiune. N'am dori însă să producem aparența unui amestec întârziat într'o polemie deja închiegată. E vorba doar de însași »magna charta« bisericeii noastre ortodoxe, de grandioasa plâsmuire a providențialului organizator și cârmuitor de biserică, care a fost mitropolitul Șaguna. Chestiunea reformării statutului organic — chiar fără să aibă un temei sau o notă de ardentă actualitate — prezintă prin însași importanța ei un interes deosebit. Dealtăparte ea are darul de a scoate la suprafață alte chestiuni și probleme, poate nu mai puțin vrednice de luarea aminte a cercurilor noastre bisericești.

* * *

Innoirea și complectarea statutului organic noii reformatori o reclamă, cum am văzut, în numele evoluției și al progresului general, căruia sunt supuse toate așezămintele sociale. Nici organismul bisericeii noastre — zic dânsii — nu se poate ascunde dinaintea legilor implacabile ale progresului firesc, dacă nu vrea să fie strivit sau înlăturat de spiritul timpului.

Să ne oprim numai decât la acest punct de mănecare.

Incontestabil, că trăinicia oricărei organizațiuni și puterea de afirmare a oricărei instituțiuni omenești atârnă în prima linie dela principiile fundamentale, pe cari e clădită și dela raportul de armonie, în care se află față de spiritul dominant al vremii, în care trăiește și funcționează.

Ce principii stau la baza normelor constituționale ale bisericii noastre? — este deci prima întrebare ce trebuie să ne punem.

Să știe, că la alcătuirea statutului organic au luat parte pe lângă mitropolitul Șaguna, acest Solon al bisericii noastre, o samă de bărbați luminați, cari sub raportul culturii și al mentalității stăteau sub influința binefăcătoare a curentului liberal, inaugurat în cărmuire popoarelor pe urma viforului general din anul 1848. Adânc pătrunși de ideile democratice, cari străbătuseră în conștiința publică și călăuziți de idealul de a preface biserica Românilor ortodoxi din simplu azil de mângâieri religioase, ce eră, într-o puternică instituțiune de drept public, alcătuitoarea statutului organic au știut să intruzeze în constituția bisericii noastre întreg *duhul democrației liberale*, care începuze a stăpâni lumea civilizată.

Povățuiți de spiritul luminat al veacului al XIX-lea Șaguna și sfetnicii săi au ținut să dea bisericii noastre o organizație, care deoparte să fie în consonanță cu spiritul canoanelor, cu concepțiile religioase și cu tradițiunile istorice ale poporului credincios, de altă parte să corăspundă exigențelor și împrejurărilor de viață ale neamului românesc ortodox de sub coroana Sf. Ștefan.

Mitropolitul Șaguna și-d dat sama pe deplin, că biserica, — această formă străveche de manifestare a vieții sufletești și naționale, — are înainte de toate trebuință indispensabilă de temelii *unei vieți autonome*, care să-i deschiză calea unei dezvoltări libere și potrivite cu necesitățile vieții naționale și culturale a poporului.

Mănecând din acest principiu fundamental, el știe să înfrățescă biserica cu exigențele vieții naționale, deschizând porțile areopagului bisericesc cu deosebire elementului intelectual mirenesc și dându-i acestuia rolul de factor hotărâtor în cărmuirea destinului bisericii.

Grație acestei organizații a devenit biserica noastră nu numai depozitarea credinței și a cultului noastre religioase, ci și o redută a vieții noastre naționale, după cum am obicinuit s'o numim la anumite prilejuri de însuflețire improvizată. Aici zace fără îndoială puterea de viață și superioritatea constituției noastre bisericești față de organizațiile altor biserici și confesiuni,

cari nu stau pe bază constituțională. Dar tot în punctul acesta credem, că zace și raportul ei de armonie cu spiritul timpului și cu așanumitele postulate ale progresului.

Gh. Tulbure.

(Va urmă).

Predică

la Dumineca tuturor sf. Părinți.

De Petru Popa preot.*

Dacă privim iubiților creștini viața de toate zilele sub toate raporturile vieții omenești, aflăm că o parte a omenimii strigă cu psalmistul: inima mi-s'a turburat și sufletul îmi este plin de grije. O altă parte a lumii apoi satisfăcută cu referințele vieții omenești cu bucurie cântă în sufletul său frumoasele versuri ale poetului Alecsandri: Azi e zi cu soare, azi e sărbătoare.

Dacă căutăm cu deamănuntul cauza lucrurilor, aflăm adevărul înalt, că omul *cel dintâi* se perde în paianginul desnădejzii, pentru că gândirea lui nu este în armonie cu simțirea se năcăjește pentru că n'are *ecvilibrul sufletesc*, al doilea cântă vesel, pentru că sufletul nu îi este certat cu legile omenești și d-zeești, ci cinstindu-le pe acelea are — fericirea deplină.

Dacă căutăm apoi iubiților creștini cum se validează acest principiu moral în viața popoarelor, aflăm negreșit că nu numai omul de rând dar și o națiune atunci a avut o viață lungă, trairnică, dacă nu s'a abătut dela principiul vieții morale, dacă modul lui de gândire a fost în perfectă armonie cu legile de moralitate, cari formează cea mai mare comoară a unui popor.

Și dacă, în aceste disecări psihologice ne oprim oară la poporul nostru românesc, găsim că poporul românesc, care în decursul miilor de ani a fost subjugat, a fost ținut multă vreme în lanțurile întunerecului, cu toate vremile sale de restricte — n'a perit, dinții vremilor nu l'au putut nimici, nu l'au putut răpune nimic pentru că a avut în fond o viață morală a avut aurul credinței curate în D-zeu și acest cult ideal l'a păzit de toate vijeliile.

Și oare istoria mai poate înșira un alt popor, care trăind o viață atât de grea în suferințe, s'a menținut cu atâta vitejie. În aceasta privință cu mândrie străbună putem zice că nu prea sunt alte neamuri, care să se poată asemăna cu noi. Câte popoare mai mici și mai mari nu s'au părădat prin vâile seculare ale acestei țări, dar azi numai istoria le mai păstrează numele; toate s'au risipit în urma desechilibrului sufletesc și în urma lipsei de organizație spirituală.

Acestea le-am înșirat iub. creștini, pentru că astfel mai ușor să pot desfășura însemnătatea Duminecii de azi care se numește Dumineca sfinților părinți. Aceasta Duminecă și-a primit numele dela cei 318 părinți plini de însuflețire curată, plini de credință vie adunați în orașul Nicea, pentru a răpune pe ereticul Arie, care în acea vreme a cutezat a trage la îndoială divinitatea lui Isus Hristos, zicând că El este o zidire, o făptură ca și altele din lume.

La acel sinod au luat parte toți patriarhii și arhierii bisericilor, a fost de față chiar însuși împăratul Constantin și după multă luptă le-a succedat a-l aduce pe Arie să-și cunoască greșala. Ca acest fapt de clă-

* S'a rostit în Beiuș în 1913.

tinare a credinței să nu mai obvină, s'a alcătuit — cum știu — frumosul criteriu de credință: *credeul* care până în zilele noastre formează baza dogmatică a credinței noastre.

Pentru acest minunat gest de credință îi cinstim noi pe sf. Părinți și biserica noastră i-a așezat pe ziua de azi, pe duminica a șaptea după Paști.

Dacă am fost iubiților creștini cu băgare de seamă la părțile din s. Evanghelie cari s'au cetit dela praznicul s. Inveri incoaci, ușor am putut găsi că toate au fost în fond o poruncă a credinței. Acest interval cu drept cuvânt îl putem numi timpul Duminicilor credinții, și anume văzurăm mai întâiu cum întoarce Isus la credință pe apostolul Toma, am văzut apoi cu câtă credință aleargă femeile mironosițe la mormântul lui Isus. Înainte de asta cu două săptămâni am auzit cuvintele pline de filosofie rostite de Isus: tot celce va bea din apa aceasta va însătoșă iară, care va bea din apa ce o voiu da eu, nu va însătoșă în veci. Și aici cine va trage la îndoială, că sub apa sa Isus Hristos înțelege principiile sale, învățăturile sale.

Dacă suntem cu băgare de seamă iubiților creștini la lucrurile din lume vedem mii de alergări în dreapta și în stânga, vedem poticniri și prăbușiri. În aceasta luptă fără capăt pentru, traiul vieții, creștinul adevărat n'are numai o singură mângăere: *biserica*. Toate sunt schimbăcioase, numai ea e statornică și neschimbată, ea rămâne pe temelia învățăturilor de granit puse de Is. Hristos. Alte așezăminte se prefac, se mută din o formă într'alta. Mai ales în timpul mai nou se ivesc curente vrășmașe bisericeii, cari tind a resturna credința și a nimici idealismul religios din sufletele oamenilor. Și oare față de aceste curente cari se ivesc mai ales în orașele mari, cum are Biserica se ia lupta? Cu creștere zeloasă în direcție religioasă, cu trudă fără zăbovă pentru a propovădui sistematic însuflețirea pentru lucrurile sfinte și pentru păstrarea legii strămoșești.

Duminica de azi se numește duminica sfinților părinți, pentrucă acei 318 bărbați din depărtări mari au alergat — cuprinși de un înalt simț creștinesc — să apere legea creștinească. Să urmăim și noi iubiților ascultători pilda acelor sfinți părinți. De câteori se va ivi necesitatea de a păzi legea, să ne adunăm și noi cu drag spre a satisface acestei datorințe creștinești. Aceste îndatoriri religioase le cultivă mai mult biserica. Ea este chemată a strânge într'un mănunchiu pălcurile răslețe ale credincioșilor a face ca întreg neamul de o lege și de o limbă să se simtă *un suflet*. Unirea în cugete și în simțiri cum zice poetul o va putea produce numai principiul de universitate al bisericeii. Și dacă toți credincioșii vom fi pătrunși de acest principiu, atunci îi vom da tot dreptul învățatului (Montesquieu) care a zis odată: religiunea creștină, care își se pare că nu face pe om fericit, numai în lumea cealaltă, *face fericire* și în viața pământească! Dacă ne vom pătrunde de miezul acestor cuvinte, atunci vom vedea că sunt de sublimă vorbele poetului german: (Goethe) când a zis: înainteze cultura cât de mult, peste cultura morală a creștinismului și a Evangheliei nu vor putea trece nicicând trece.

Astăzi iubiților creștini lumea cu progresele ei tehnice, dă înainte în formă uimitoare. Doi învățați englezi însă aprofundându-se în istoria dezvoltării omenității, au constatat, că progresul omenimii e numai de ordin tehnic și intelectual dar nu de *ordin moral*. Și într'adevăr lumea prin progresul culturii n'a devenit

mai bună, numărul nefericiților nu scade, ci crește mereu... De aceea a avut drept Tolstoi când a zis: în laturi cu formele goale de cultură de spoială, la o parte cu pseudocivilizația, să ne întoarcem iarăși la viața curată dela sate, să ne apropiem iară de curățenia gândurilor ce o are țaranul dela sat, care toată ziua urmat de ciocărlie potriveste plugul în pământul proaspăt.

Acest adevăr îl putem simți mai ales noi Românii, cari acolo jos în păturile poporului plin de sănătate, *de credință* aflăm izvorul nesecat de întinerire a forțelor noastre, acolo la oamenii ce pe colină cu fluerul în mână doinește sau în brădet lucră putem găsi comora de aur a limbii și credinții. Dacă azi căutăm pe la orașe câte suflete române nu găsești cărora le lipsește conștiința vie din neamul din care fac parte, câte sucituri de oameni nu vei găsi, cari vâruții puțin cu laptele subțire al civilizației uită de satul său și de vraja luncilor ce a sorbit odată? La țară însă lucrurile și gândurile se țin altcum. La 1733 niște oameni din țara Bârsei văzând cum se caută în chip și fel de a-i despărți de legea lor strămoșească scriu ei înșiși cu judecata lor pe o hârtie: pe noi de legea noastră nu ne va despărți nici apa, nici focul, nici sabia, ba nici chiar *moartea*.

La acest record trebuie și Biserica noastră să ridice conștiința fiilor săi de pretutindenea și mai ales a celora de pe la orașe. Ea are să desăvârșească viața religioasă, ea trebuie să ne împrietenească cu obiceiurile noastre strămoșești, scuturând pravul curentelor de înstrăinare, ce se așează din aier pe hainele noastre. Dacă vom fi pătrunși de aceste cuvinte vom putea zice cu Ioan Gură de aur: Nădejdea noastră e biserica, adăpostul nostru și mântuirea noastră tot numai biserica. Și dacă vom putea zice cu glas tare acestea cuvinte, atunci Biserica noastră va fi mândria neamului, pe care nici porțile iadului nu o vor birui. Amin.

Cronica bibliografică.

Cântec de războiu. Profesorul Dr. Dimitrie Cioloaca adună într'un volumaș de aproape 100 pagini, fărâme scumpe din sufletul eroilor noștri, cari de nouă luni își varsă viața — cu o generozitate care aproape doare prin măreția ei, — pentru țară și cinstna tronului. Ideia admirabilă de a adună aceste cântece de războiu este o contribuție din cele mai alese la îmbogățirea literaturii noastre populare și un izvor prețios pentru studii ulterioare, în vremi de pace, pe terenul folklorului român. Continuarea acestor culegeri, tipărind tot ce s'a publicat ca literatură de acest soi, dupăcum o și promite autorul în prefață, este numai o laudabilă hărnicie, dar în acelaș timp și un act de pietate și de luminate dragoste față de sufletul poporului românesc. Cărticica se află de vânzare la Librăria diecezană, precum și la toate librăriile românești din țară ori la autor (Caransebeș) pentru prețul de 40 fileri.